

1 Wymagania edukacyjne dla kl. 3 z wiedzy o społeczeństwie w gimnazjum zintegrowany z serią „Dziś i jutro”. Część 2

Temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
1. Konstytucja	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: konstytucja, preambuła, trójpodział władzy, suwerenność narodu, państwo prawa, decentralizacja władzy • wymienia podstawowe prawa obywatelskie Polaków • określa obowiązki obywatelskie Polaków • odszukuje w Konstytucji III RP rozdziały, w których zawarte są podstawowe zasady ustroju oraz wolności, prawa i obowiązki obywateli • na podstawie tekstu źródłowego podaje prawa dzieci zapisane w Konstytucji III RP 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia znaczenie nadrzędności Konstytucji nad innymi aktami prawnymi • wyjaśnia znaczenie praw i obowiązków wynikających z Konstytucji III RP • wymienia przykłady sytuacji, w których doszło do naruszenia praw obywateli • interpretuje wybrane fragmenty Konstytucji III RP
2. Sejm i senat	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: immunitet, próg wyborczy, Zgromadzenie Narodowe, inicjatywa ustawodawcza, ordynacja wyborcza, wotum zaufania, wotum nieufności • omawia funkcjonowanie polskiego parlamentu • przedstawia kwestie związane z zasadami wyborczymi • tłumaczy, na czym polega proces ustawodawczy • wylicza uprawnienia sejmu i senatu w Polsce • opisuje rolę parlamentu w koncepcji trójpodziału władzy • określa funkcje sejmu i senatu • wymienia warunki, które musi spełnić kandydat na posła lub senatora • charakteryzuje poszczególne etapy procesu ustawodawczego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia genezę polskiego parlamentaryzmu • wymienia podmioty, którym przysługuje inicjatywa ustawodawcza • opisuje, na czym polega praca parlamentarzysty • ocenia pracę wybranego parlamentarzysty • odszukuje w źródłach dodatkowe informacje na temat regulaminu pracy sejmu i senatu • określa rolę Prezydenta RP i Trybunału Konstytucyjnego w procesie ustawodawczym • aktywnie uczestniczy w symulacji procesu ustawodawczego • interpretuje wybrane fragmenty Konstytucji III RP
3. Rząd i prezydent	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rolę władzy wykonawczej w koncepcji trójpodziału władzy • wymienia podstawowe kompetencje Prezydenta RP i Rady Ministrów • przedstawia procedury wyboru Prezydenta RP i Rady Ministrów • podaje imię i nazwisko obecnego Prezydenta RP oraz aktualnego prezesa Rady Ministrów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: dymisja, Rada Gabinetowa, kontrasygnata, ratyfikacja • wymienia imiona i nazwiska wszystkich prezydentów Polski po 1989 r. • opisuje procedury odwołania Prezydenta RP i Rady Ministrów • porównuje kompetencje Prezydenta RP z uprawnieniami prezesa Rady Ministrów • ocenia pracę obecnego Prezydenta RP oraz aktualnych członków Rady Ministrów • interpretuje wybrane fragmenty Konstytucji III RP

Temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
4. Władza sądownicza	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: prawo, adwokat, radca prawny • charakteryzuje specyfikę władzy sądowniczej w koncepcji trójpodziału władzy • wymienia rodzaje sądów i trybunałów w Polsce • opisuje rolę sędziego w sprawowaniu władzy sądowniczej • tłumaczy, na czym polega zasada niezawisłości sędziów • uzasadnia konieczność niezawisłości władzy sądowniczej • rozróżnia specyfikę pracy prokuratury i policji • na podstawie tekstu źródłowego określa wpływ władzy sądowniczej na życie obywateli oraz jej rolę we współczesnym państwie demokratycznym 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia kompetencje poszczególnych organów władzy sądowniczej w Polsce • wyjaśnia, na czym polega zasada instancyjności sądów • ocenia działalność sądów, prokuratury i policji w Polsce • podaje nazwy instytucji, do których można się zwrócić w przypadku bycia świadkiem naruszenia prawa
5. Idziemy na wybory	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: legitymizacja władzy, ordynacja wyborcza • wymienia nazwy organów władzy, do których społeczeństwo wybiera swoich przedstawicieli • opisuje zasady demokratycznych wyborów • rozróżnia czynne i biernie prawo wyborcze 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia znaczenie udziału obywateli w wyborach • ocenia zasadność istnienia przymusu wyborczego • wskazuje korzyści i zagrożenia wynikające z częstego przeprowadzania referendów • wymienia zalety oraz wady proporcjonalnego i większościowego systemu liczenia głosów • uzasadnia konieczność obowiązywania zasad demokratycznych wyborów • opisuje procedury wyborcze do parlamentu • odszukuje informacje o wynikach wyborów i zasadach ich przeprowadzania
6. Partie polityczne	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin: partia polityczna • omawia funkcje partii politycznych • określa typy systemów partyjnych • wymienia nazwy krajów, w których obowiązują poszczególne systemy partyjne • charakteryzuje typy partii politycznych • podaje nazwy partii politycznych istniejących w Polsce • na podstawie tekstu źródłowego wskazuje cechy ideologii konserwatywnej 	<ul style="list-style-type: none"> • określa rolę partii politycznych we współczesnym świecie • opisuje procedury zakładania partii i podstawy jej działania • wskazuje zalety i wady poszczególnych typów systemów partyjnych • charakteryzuje polską scenę polityczną • odszukuje informacje o programach partii politycznych istniejących w Polsce • na podstawie tekstu źródłowego omawia tezę o częstej niejednoznaczności podziału na lewicę i prawicę w Polsce
7. Mass media i opinia publiczna	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: opinia publiczna, mass media, cenzura, „czwarta władza” • opisuje funkcje mass mediów 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy ośrodków badania opinii publicznej • podaje sposoby przeprowadzania badań opinii publicznej • wyjaśnia wpływ mass mediów oraz opinii publicznej na działalność władz i zachowania społeczne • korzysta z różnych źródeł informacji

Temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
8. Służba publiczna	<ul style="list-style-type: none"> • omawia strukturę administracji publicznej • wskazuje obowiązki urzędników służby cywilnej • wymienia prawa przysługujące obywatelom korzystającym z usług urzędów publicznych • na podstawie tekstu źródłowego określa najważniejsze zasady moralne i etyczne obowiązujące urzędników służby cywilnej 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia znaczenie apolityczności urzędników służby cywilnej • wskazuje różnice między pracownikami służby cywilnej a urzędnikami mianowanymi służby cywilnej • bierze udział w dyskusji na temat funkcjonowania idealnego urzędu
1. Władza centralna a samorząd terytorialny	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin: decentralizacja władzy • przedstawia ideę samorządności • opisuje założenia reformy samorządu terytorialnego z 1999 r. • tłumaczy, na czym polega zasada pomocniczości 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: prawo lokalne, subwencja, Regionalna Izba Obrachunkowa • wymienia rodzaje samorządów w Polsce • rozróżnia zadania własne samorządu od zadań zleconych • omawia, kto i w jaki sposób nadzoruje samorząd terytorialny • uzasadnia konieczność sprawowania nadzoru nad samorządem terytorialnym • określa, jaką rolę odgrywają Samorządowe Kolegia Odwoławcze
2. Samorząd gminny	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia typy gmin • charakteryzuje specyfikę poszczególnych typów gmin • omawia różnice między uprawnieniami władzy wykonawczej a kompetencjami władzy uchwałodawczej w gminie • określa zadania władz gminnych • podaje przykłady spraw urzędowych, które można załatwić na poziomie gminy • wskazuje źródła gminnych dochodów i wydatków • wyjaśnia, w jaki sposób obywatele mogą wpływać na decyzje władz gminy 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje sposób wyboru kandydatów do władz gminnych • wskazuje miejsce urzędowania władz gminy, na której terenie mieszka • wymienia imiona i nazwiska osób pełniących najważniejsze funkcje w gminie (burmistrza lub prezydenta, przewodniczącego rady gminy bądź przewodniczącego rady miasta) • przedstawia własne propozycje inicjatyw, które można by finansować z dochodów gminnych • podaje przykładowe rozwiązania problemów zaistniałych w gminie • ocenia pracę władz swojej gminy
3. Samorząd powiatowy	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia typy powiatów • charakteryzuje specyfikę poszczególnych typów powiatów • omawia różnice między uprawnieniami władzy wykonawczej a kompetencjami władzy uchwałodawczej w powiecie • określa zadania władz powiatowych • podaje przykłady spraw urzędowych, które można załatwić na poziomie powiatu • wskazuje źródła powiatowych dochodów i wydatków • na podstawie tekstu źródłowego przedstawia propozycje zmian, które warto byłoby wprowadzić w funkcjonowaniu powiatów 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje sposób wyboru kandydatów do władz powiatowych • wskazuje miejsce urzędowania władz powiatu, na którego terenie mieszka • wymienia imiona i nazwiska osób pełniących najważniejsze funkcje w powiecie (starosty, przewodniczącego rady powiatu) • przedstawia własne propozycje inicjatyw, które można by finansować z dochodów powiatowych • podaje przykładowe rozwiązania problemów zaistniałych w powiecie • ocenia pracę władz swojego powiatu

Temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
4. Samorząd wojewódzki	<ul style="list-style-type: none"> wymienia różnice między uprawnieniami władzy wykonawczej a kompetencjami władzy uchwalodawczej w województwie wyjaśnia, jaka jest rola wojewody określa zadania samorządu wojewódzkiego podaje przykłady spraw urzędowych, które można załatwić na poziomie województwa wskazuje źródła wojewódzkich dochodów i wydatków na podstawie tekstu źródłowego przedstawia główne problemy dotyczące współpracy między różnymi organami władzy samorządu wojewódzkiego 	<ul style="list-style-type: none"> omawia zmiany w podziale administracyjnym Polski, które zaszły od 1950 r. opisuje sposób wyboru kandydatów do władz wojewódzkich wskazuje miejsce urzędowania władz województwa, na którego terenie mieszka wymienia imiona i nazwiska osób pełniących najważniejsze funkcje w województwie (wojewody, marszałka wojewódzkiego) przedstawia własne propozycje inicjatyw, które można by finansować z dochodów wojewódzkich podaje przykładowe rozwiązania problemów zaistniałych w województwie ocenia pracę władz swojego województwa
5. Jak załatwić sprawę w urzędzie?	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia termin: Biuletyn Informacji Publicznej wypełnia wybrane formularze urzędowe, np. wniosek o wydanie dowodu osobistego odszukuje w różnych źródłach informacje na temat działalności wskazanych urzędów tłumaczy, do czego służą karty opisu usługi pobiera z internetu wybrane druki urzędowe 	<ul style="list-style-type: none"> podaje własne propozycje zmian w funkcjonowaniu urzędów wskazuje lokalizację najważniejszych urzędów w miejscu swojego zamieszkania wymienia rodzaje usług świadczonych przez urzędy za pośrednictwem internetu wyjaśnia konieczność informatyzacji administracji publicznej podaje szanse i zagrożenia wynikające z informatyzacji urzędów
1. Polska polityka zagraniczna	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: racja stanu, polityka zagraniczna, służba dyplomatyczna i konsularna przedstawia kierunki polskiej polityki zagranicznej wymienia podmioty uprawnione w Polsce do prowadzenia polityki zagranicznej wskazuje główne kierunki polskiej polityki zagranicznej na podstawie tekstu źródłowego omawia tezę o wpływie techniki na politykę międzynarodową 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia bieżącą politykę zagraniczną Polski wymienia zadania polskiej dyplomacji charakteryzuje różne sposoby działania w polityce zagranicznej na podstawie mapy przedstawia kierunki polskiej polityki zagranicznej w Europie i na świecie uzasadnia konieczność współpracy międzynarodowej
2. Integracja europejska	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia najważniejsze etapy integracji europejskiej charakteryzuje trzy filary Unii Europejskiej wymienia nazwy organów Unii Europejskiej wskazuje na mapie państwa członkowskie Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny integracji europejskiej charakteryzuje organy Unii Europejskiej wskazuje korzyści i zagrożenia wynikające z integracji Polski z Unią Europejską uczestniczy w dyskusji na temat dalszego pogłębiania i poszerzania integracji Unii Europejskiej oraz wprowadzenia euro w Polsce

Temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
3. Polska w organizacjach międzynarodowych	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin: organizacja międzynarodowa • rozwija skrótowce: ONZ, NATO, OBWE, ZSRR • określa zasadnicze cele wybranych organizacji międzynarodowych, do których należy Polska 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia typy organizacji międzynarodowych • ocenia zaangażowanie Polski w funkcjonowanie organizacji międzynarodowych (np. NATO) • odszukuje informacje na temat wybranych organizacji międzynarodowych • wskazuje na mapie zasięg wybranych organizacji międzynarodowych
4. Organizacja Narodów Zjednoczonych	<ul style="list-style-type: none"> • podaje nazwy najważniejszych organów ONZ • wymienia najważniejsze organizacje wyspecjalizowane ONZ • omawia przyczyny utworzenia ONZ • określa założenia i cele tej organizacji • charakteryzuje działalność UNESCO i UNICEF 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia genezę ONZ • charakteryzuje poszczególne organy ONZ • ocenia skuteczność działań podejmowanych przez ONZ • lokalizuje na mapie miejsca misji pokojowych ONZ • uczestniczy w dyskusji na temat przyszłości i reformy ONZ
5. Konflikty międzynarodowe	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: migracja, terroryzm • charakteryzuje aktualne konflikty i wskazuje na mapie miejsca, w których do nich doszło • wymienia potencjalne skutki konfliktów zbrojnych i działań terrorystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje różne formy migracji • tłumaczy, na czym polega uchodźstwo • odszukuje informacje na temat najważniejszych konfliktów zbrojnych na świecie • opisuje wybrane zamachy terrorystyczne w XXI w. • ocenia działalność terrorystyczną, uwzględniając zasady moralne, prawo oraz skuteczność działania
6. Problemy współczesnego świata	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: Trzeci Świat, pomoc humanitarna, globalizacja • charakteryzuje problemy współczesnego świata • wskazuje na mapie kraje bogatej Północy i biednego Południa 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia sposoby rozwiązywania problemów współczesnego świata • uzasadnia konieczność niesienia pomocy humanitarnej w wybranych rejonach świata • charakteryzuje działalność organizacji humanitarnych • opisuje różne wymiary globalizacji • wskazuje pozytywne i negatywne strony globalizacji

Temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
1. Wybór szkoły i zawodu	<ul style="list-style-type: none"> • podaje umiejętności i predyspozycje osobiste niezbędne do wykonywania określonych zawodów • wskazuje własne predyspozycje zawodowe • wymienia rodzaje szkół w Polsce • omawia możliwości dalszego kształcenia • planuje własną ścieżkę edukacji i kariery zawodowej • na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnia ideę zmian w polskim systemie kształcenia • na podstawie tekstu źródłowego przedstawia przyczyny funkcjonowania dotychczasowego systemu kształcenia na wybranych kierunkach 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia sposoby pozyskiwania informacji dotyczących dalszego kształcenia • uzasadnia dokonany przez siebie wybór dalszej ścieżki edukacyjnej i kariery zawodowej • wskazuje zalety i wady wykonywania określonych zawodów
2. Rynek pracy	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: rynek pracy, mobilność zawodowa, aktywność zawodowa, bezrobocie, bezrobotny, stopa bezrobocia • charakteryzuje potrzeby lokalnego rynku pracy • omawia działania instytucji wpływających na rynek pracy • wskazuje na mapie kierunki emigracji zarobkowej Polaków • podaje przyczyny emigracji zarobkowej Polaków • przedstawia korzyści i zagrożenia wynikające z istnienia emigracji zarobkowej • tłumaczy, na czym polega „drenaż mózgów” • wymienia zawody najbardziej poszukiwane na rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • określa stopę bezrobocia w powiecie, na którego terenie mieszka • wskazuje przyczyny i skutki bezrobocia • ocenia sposoby przeciwdziałania bezrobociu
3. Moja pierwsza praca	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje źródła informacji o ofertach pracy • redaguje CV i list motywacyjny • umie odpowiednio się zachować w trakcie rozmowy kwalifikacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje korzyści wynikające ze zdobywania doświadczenia zawodowego w trakcie odbywania stażu • ocenia skuteczność różnych form poszukiwania pracy • odszukuje w internecie wzory CV i listu motywacyjnego

Temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
4. Pracownik i jego prawa	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia podstawowe prawa i obowiązki pracownika oraz pracodawcy • tłumaczy, na czym polega mobbing • na podstawie tekstu źródłowego określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego osobę niepełnoletnią 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia zasady zatrudniania młodocianych • wyjaśnia wpływ związków zawodowych i Państwowej Inspekcji Pracy na warunki pracy • podaje nazwy instytucji, do których można zwrócić się o pomoc w przypadku łamania praw pracowniczych i mobbingu • opisuje rolę NSZZ „Solidarność” w walce o prawa pracownicze
5. Jak założyć własną firmę?	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: biznesplan, marketing • wymienia podstawowe procedury związane z założeniem firmy • określa rodzaje działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia biznesplan dla własnej firmy • wymienia korzyści i zagrożenia związane z założeniem własnej firmy • charakteryzuje różne rodzaje działalności gospodarczej • omawia zasady marketingu i zarządzania
6. Etyka życia gospodarczego	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: norma moralna (etyczna), zaufanie publiczne • omawia rodzaje nieuczciwych praktyk • wymienia zawody zaufania publicznego • na podstawie tekstu źródłowego gromadzi argumenty do dyskusji na temat braku możliwości prawnego usankcjonowania zaufania 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny nieuczciwych praktyk rynkowych • przedstawia rozwiązania, które mogłyby ograniczyć tzw. szarą strefę i nieetyczne zachowania w życiu gospodarczym • ocenia etyczność określonych działań w życiu gospodarczym • odszukuje informacje o kodeksach etyki zawodowej